

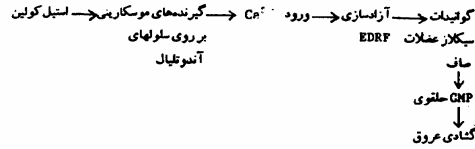
ابوعلی سینا دانشمند بزرگ اسلامی

شرف‌الملک، امام‌الحکماء، شیخ‌الرئیس،
الحکیم‌الوزیر و الدستور هم گفته‌اند.
ابن سینا فیلسوف، پزشک، شاعر و
سیاستمداری بود که در وجود او «علوم اسلامی»
به منتهای درجه اوج خود رسید. او از همان
سنین جوانی به موقیتهای چشمگیری دست پیدا
کرد. با وجود تغییر پیوسته محل زندگی، همیشه

حسین بن عبدالله بن حسن بن علی ابن سینا از
فلاسفه بزرگ اسلام، بلکه جهان است. او را
نادرة عصر و زمان، اعجوبة دهر، فرید عصر،
استادالبشر، والعقل الحاديعشر، حجة الحق،

* عضو هیئت علمی بخش بافت‌شناسی دانشکده پزشکی -
دانشگاه علوم پزشکی تهران

گردد. زنجیره وقایع در حضور استیل کولین و آندوتلیوم را می توان به صورت زیر خلاصه نمود:

ماهیت EDRF هنوز کاملاً مشخص نشده است هر چند شواهد موجود نشان می دهند ترکیبی است ناپایدار که دارای یک گروه کاربونیل در محل یا در نزدیکی محل فعال می باشد.

مطالعات اخیر نشان داده اند که گشادی عروق ایجاد شده توسط تعدادی مواد دیگر (ATP، ماده P، هیستامین، سروتونین، برادی کینین، ترومبین، هیدرالازین) نیز حداقل در بعضی از شریانها وابسته به آزادسازی EDRF می باشد. البته در اینجا گیرنده های کولینرژیک درگیر نمی باشند. اثر بعضی مواد تنگ کننده عروقی مثل سروتونین بر روی عروق کرونریا نورآدرنالین از طریق گیرنده های α_2 آدرنرژیک نیز ممکن است به همراه آزادسازی EDRF باشد که در این جا EDRF یک نقش تعدیلی (یا فیدبک منفی) دارد. این مواد در غیاب آندوتلیوم اثر تنگ کننده قویتری را اعمال می نمایند.

گیرنده را کارآئی (efficacy) نامید. مقدار این پارامتر می تواند از صفر برای یک آنتاگونیست خالص تا یک عدد مثبت بزرگ برای یک آگونیست خیلی فعال متغیر باشد. فعالیت یک آگونیست، به حاصل ضرب کارآئی و تمایل (affinity) وابسته می باشد. کارآئی همچنین به عنوان معیاری که احتمال بروز پاسخ پس از اشغال گیرنده توسط آگونیست را نشان می دهد در نظر گرفته شده است.

تا جائیکه به اشغال گیرنده مربوط می شود، فاکتور کارآئی مطرح شده از طرف Stephensen برابر با فاکتور فعالیت ذاتی (intrinsic activity, a) مطرح شده از طرف Arien می باشد. هر چند وقتی که رابطه بین اشغال گیرنده ها ($[DR]/[R]$) و پاسخ نسبی (E/E_{max}) مطرح گردد به نظر میرسد که این دو فاکتور متفاوت می باشند.

Eicosanoids

موادی که از اسیدهای چرب ۲۰ کربنه غیر اشباع مثل اسید آراشیدونیک بدست می آیند. نام ایکوزانوئیدها یک واژه ژنریک برای پروستاگلاندینها، ترومبوکسانها و لوکوترائینها می باشد.

ماخذ:

Bowman, W.C., Bowman, Anne and Bowman Alison: Dictionary of Pharmacology. Blackwell scientific Publication, 75-80, 1986.

Efficacy

R. P. Stephensen، ظرفیت یک آگونیست برای شروع یک پاسخ پس از اشغال

ابوعبید نه تنها شرح حالی را که ابن سینا درباره خود نوشته از روز ملاقات با او تا مرگ وی به پایان رسانید، بلکه مهمترین کتاب فارسی او یعنی دانشنامهٔ علائی را نیز کامل کرد. ضمناً

پشت جلد قانون ابن سینا ترجمه لاتین، چاپ سال ۱۵۰۷ میلادی که در ونیز سال ۱۹۶۲ از روی نسخه اصلی در هیلدشیم (Hildesheim) آلمان هست شده است.

ابوعبید آثار کوچکتر و کم اهمیت تر ابن سینا را که خود او در زمان حیاتش با کمال بی اعتنائی پراکنده ساخته بود، جمع آوری و تدوین نمود. بعد از مدتی ابوعبید از شیخ الرئیس خواست تفسیری کلی دربارهٔ فلسفه بنگارد که او از انجام چنین کار مهمی استنکاف ورزید، ولی موافقت کرد که در رد بعضی از اصول تعلیمات ارسطو مطالبی بنویسد. بدین ترتیب بود که

نگارش اثری که امروزه به «شفا» موسوم است، آغاز گردید. این اثر دربارهٔ طب نیست بلکه کتابی فلسفی است. قسمتی از این کتاب مربوط به خواص طبی سنگها است و در فصول دیگر از مطالب شیمیایی بحث می کند. تألیف بزرگترین کتاب طبی ابن سینا یعنی قانون در ری آغاز شد.

او در این زمان دچار بیماری شده بود و دچار درشدیدی در ناحیه شکم گردید. گفته میشود که علت اصلی تمام این ناراحتیها سرطان معده بوده است (Ducastel Lavie 1929). در همین زمان ابن سینا قصد مسافرت به همدان را کرد و در طی راه دچار حملهٔ مجدد قولنج گردید و دیگر تندرستی خود را بازیافت و چند روز پس از ورود به همدان در گذشت. بوعلی سینا در هفتهٔ آخر زندگی از قبول هر نوع مداوا خودداری نمود، فقرار اطعام کرد، بردگان را آزاد ساخت و تمام قرآن را هر سه روز یکبار تلاوت کرد.

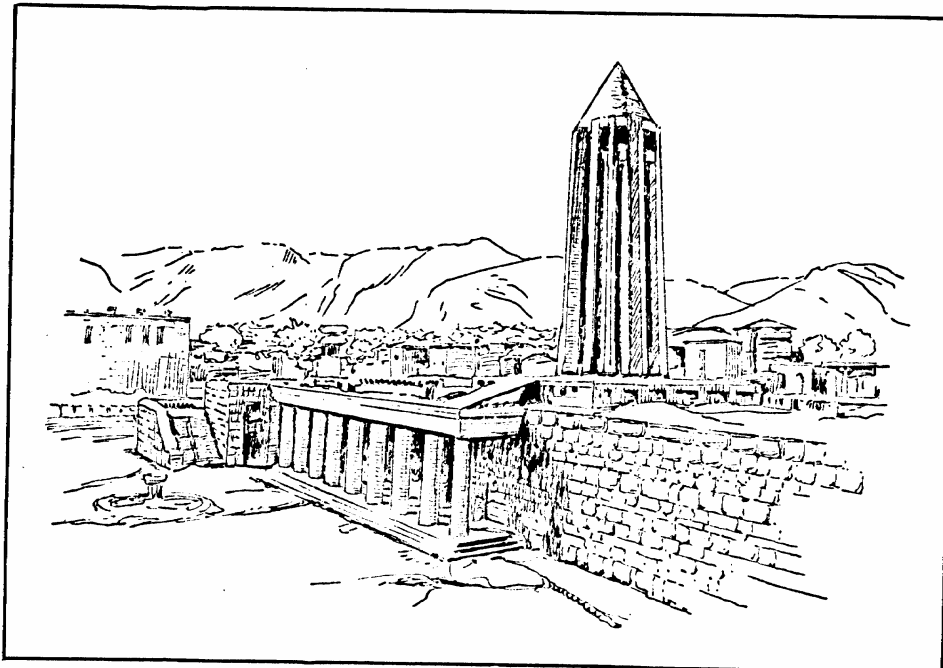
ابن سینا کتب و رسائل فراوانی نوشته، بطوریکه تعداد آن از دویست کتاب متجاوز است. آثار تدوین شدهٔ بوعلی سینا از لحاظ

● **بوعلی سینا در هفتهٔ آخر زندگی از قبول هر نوع مداوا خودداری نمود، فقرار اطعام کرد، بردگان را آزاد ساخت و تمام قرآن را هر سه روز یکبار تلاوت کرد.**

ارزش با هم متفاوتند. کمتر موضوعی می توان یافت که ابن سینا دربارهٔ آن مطلبی نوشته باشد. کتب نوشته شده توسط وی متعدد بوده و حدود ۲۵۴ عنوان را دربر میگیرد، مثل: کتب فلسفی،

قانون از بسیاری از آثار طبی بوعلی سینا معظم تر و مشهور تر است. این اثر تقریباً بالغ بر یک میلیون کلمه می شود و قسمت عمده معروفیت جهانی ابن سینا به خاطر این کتاب است. وقتی این کتاب در عالم طب شناخته شد یکباره همه کتابهای طبی گذشته را تحت الشعاع قرار داد. این کتاب شامل ۵ بخش اصلی است:

طب، کتب منطق، لغت، شعر، علم النفس، کیمیا، ریاضیات، موسیقی، علم هیئت، متافیزیک، توحید، تفسیر، تصوف، اخلاق، تدبیر منزل، سیاست، نبوت، رسائل شخصی و متفرقات. بوعلی سینا وقتی خیلی جوان بود نوشتن آثار خود را آغاز کرد. ابن سینا علیرغم احاطه بر زبان فارسی، کتابهایش را به زبان عربی

بخش اول مربوط به اصول کلی بوده و به وظایف اعضاء و آسیب شناسی میپردازد. قسمت دوم از داروهای ساده گفتگو می کند که بر طبق حرف اول اسم دارو دسته بندی و شرح داده شده اند. بخش سوم شامل بیماریهای اندامهای خاص و اعضاء بدن از سرتاپا و چهارم بیماریهایی که اگرچه در آغاز موضعی است و در قسمتی از بدن بروز می کند، بتدریج به اعضاء

می نوشت، ولی چند کتاب فارسی نیز به او نسبت داده شده است. آثار شیخ را می توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱- تألیفاتی که بچاپ رسیده است. ۲- تألیفاتی که نسخه هایی از آن در کتابخانه های جهان وجود دارد، ولی تا کنون بچاپ نرسیده است. ۳- تألیفات و آثاری که در اثر حوادث روزگار مفقود گردیده است.

و قسمتهای دیگر بدن نیز سرایت می‌نماید همچون تب و پنجم ترکیب داروها. کتاب قانون بواسطه توسعه دایره اطلاعات و ترتیب صحیح و طرح فلسفی و شاید حتی جزئی بودن و همچنین با شهرت شگرف مؤلف آن در رشته‌های دیگر بغیر از پزشکی، در میان آثار طبی عالم اسلام دارای مقامی منحصر به فرد و ممتاز شده است. در غرب ابن سینا (AVICENNA) بعنوان يك پزشك شهرت دارد. کتب طبی وی در دانشکده‌های پزشکی بزرگ و معروف اروپا تا اواسط قرن هفدهم تدریس میشد.

یکی از مهمترین کتابهای وی که به فارسی نوشته شده، دانشنامه علائی است. این کتاب شرح مفصلی در فلسفه است و برای بحث درباره منطق، ماوراء الطبیعه، ریاضیات، نجوم، موسیقی و حساب تنظیم شده است. اگرچه پس از مرگ وی تنها سه بخش اول آن بدست آمد، ولی خلاء موجود توسط جوزجانی پر شد. این کتاب شامل: منطق، الهیات، طبیعیات، تفسیر سوره فلق، تفسیر سوره توحید، تفسیر سوره ناس و ... می‌باشد.

ابن سینا رسالات طبی با ارزشی نگاشته است، که در تاریخ طب حائز اهمیت فوق العاده هستند و به کمک این رسالات بود که ابن سینا اگر جای جالینوس و بقراط را نگرفت اما توانست با کتب طبی آنان که همیشه پایه و اساس تحصیلات پزشکی بود به رقابت برخیزد.

بوعلی سینا وجودی بود که آنی از فیض بخشی فارغ نمی‌گشت. آفتابی بود که

بیدریغ، نورافشانی می‌کرد و تاریکیها را می‌شکافت. در طول تاریخ کمتر می‌توان فیلسوف یا عالمی را پیدا کرد که مانند بوعلی سینا، آنهمه آثار پرارج و جاویدان از خود بیادگار گذارده باشد. مدفن ابن سینا در شهر همدان است و آرامگاه وی از دیرگاه زیارتگاه اهل دانش و پیشی بوده است.

با تشکر از زحمات جناب آقای دکتر رجحان استاد دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران.

ماخذ:

۱- پارسی نژاد، ایرج - بحث و تحقیق درباره بوعلی سینا - اراک، بنی، ۱۳۳۱.

۲- مرعشی، محمود - شرح حال و افکار و عقاید و نظریات نوابغ شرق - قم، نوین، ۱۳۴۱.

۳- نجم آبادی، محمود - تاریخ طب ایران - چاپ اول - جلد اول - تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۱.

۴- بروان، ادوارد گرانویل - ترجمه رجب نیا مسعود - طب اسلامی - چاپ ۲ - بنگاه نشر و ترجمه کتاب، ۱۳۴۳.

۵- اگلود، سیریل لوید - ترجمه دکتر باهر فرقانی - تاریخ پزشکی ایران و خلافت شرقی - تهران، امیرکبیر، ۱۳۵۷.

۶- اگلود، سیریل لوید - ترجمه محسن جاویدان - تاریخ پزشکی ایران از دوره باستان - تهران، اقبال، ۱۳۵۲.

۷- گارلند، جوزف - ترجمه علی اکبر مجتهدی - تاریخ پزشکی - تبریز، حقیقت با همکاری فرانکلین، ۱۳۴۲.

8. Malvin E. Ring, D.D.S., M.L.S., F.A.C.D. Dentistry an illustrated history. Harry N. Abrams, Inc, Mosby Company. PP: 63-72, 1985.